

Moscou vol ser una festa

El 9 de maig els aliats occidentals celebraran a la capital russa el triomf sobre el nazisme. Els grans vencedors que fa cinquanta anys van entrar a Berlín són ara els derrotats.

Revenja o compensació, humiliació o fins i tot pantomima. Totes aquestes paraules es barregen i es combinen a mesura que Moscou s'acosta al 9 de maig, el dia que la capital russa es convertirà en una mena de capital del món per celebrar els cinquanta anys del final de la segona guerra mundial. Més de 108 milions de dòlars –que podrien ser 200– es gastarà el Govern de Borís Ieltsin en allò que s'anuncia com “la festa més majestuosa que s'hagi fet mai a Rússia d'ençà de la coronació del tsar Nicolau II”.

Pel canceller alemany Helmut Kohl anar a Moscou es incòmode i gairebé humiliant, i ja ha dit que no assistirà a cap seguici militar i que el seu discurs al Kremlin serà més de caire humanista que no pas polític. En canvi per Clinton, Mitterrand i Major commemorar la derrota del nazisme a Moscou és una manera d'apaivagar una Rússia postsoviètica ressentida i caòtica i de compensar el desdeny aliat de l'any passat, quan cap representant rus no fou convidat a les celebracions de Normandia.

I així ho ha entès Ieltsin, satisfet de poder complir la seva promesa: “El món tornarà a parlar de vostè a Rússia”. Ho va dir l'estiu passat poc abans d'anar a Berlín, el 31 d'agost per acomiadar les últimes unitats russes d'ocupació a Alemanya. Una cerimònia que va haver d'afrontar en solitari, amb els alemanys i els aliats d'esquena i enmig d'un dels seus característics excessos etílics.

Però qui parla aquests dies a Moscou d'humiliació i de pantomima, més que no pas de festa, són els principals protagonistes del 9 de maig, els 5.000 veterans-supervivents de l'entrada a Berlín. Desfilaran per la plaça Roja i per la Poklònnaia Gora carregats de medalles i amb l'ànima encongida per la seva tragèdia històrica: van vèncer Hitler però han perdut la lluita final, la de la construcció dels comunisme; havien de ser els grans pares de la pàtria i han acabat essent uns vells que malviuen amb pensions miserables i que se suïciden quan no poden més. Amb tot, hi desfilaran. Els uns per orgull patriòtic i no pocs per poder cobrar els vint dòlars amb què seran “gratificats” pel Primer Banc Professional, una institució financera amb vocació ascendent. I tots plegats, veterans i la resta de ciutadans, aniran a la festa no gaire complaguts amb l'amnistia “patriòtica” promulgada per la Duma que porta l'alliberament a trenta mil presos comuns i el sobre-

seïment de causes per uns 270. 000 delictes.

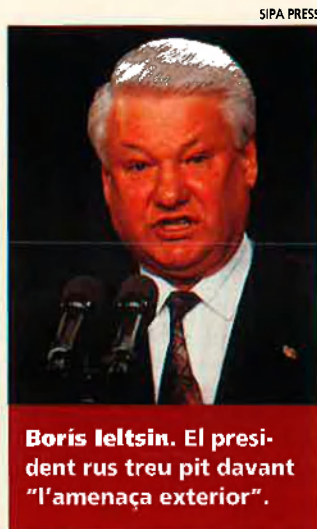
"Gorki Park", Stalin i Roosevelt. La decoració ja va en dansa i l'Ajuntament de Moscou ha triat el Parc Gorki com un dels punts centrals de la festa. La gran atracció seran unes muntanyes russes (a Moscou en diuen "muntanyes americanes") escenificades en una gran reproducció del cim Rash, de Dakota del Sud, on hi ha esculpits a la roca els rostres dels presidents Washington, Lincoln, Jefferson i Theodore Roosevelt.

La visualització del Parc Gorki, festiu i obert al món, esborrarà la imatge misteriosa i gairebé sordida que descriu Martin Cruz Smith a la novel·la *Gorki Park*. Sordidesa que gairebé va mitificar l'adaptació cinematogràfica de Michael Apted —en què va "col·laborar" el secretari general Iuri Andròpov, quan va denegar l'autorització de filmar exteriors al Parc Gorki. Apted va haver d'anar a un parc d'Hèlsinki.

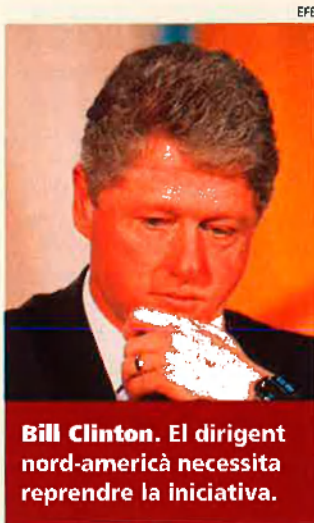
Va ser Stalin qui va encarregar als seus fidels arquitectes el "Park Kulturi" (el dictador evitava d'esmentar-lo amb el nom de Gorki) i el va inaugurar al 1952, un any abans de morir. A la porta, del més pur realisme socialista, la falç i el martell esculpits en pedra recordaran, el 9 de maig, que foren aquests símbols, soviètics i comunistes, els que van entrar a Berlín fa cinquanta anys i es van "plantar" dalt de tot del Reichstag.

Serà inevitable que el record de Stalin plani sobre la ciutat; així ho ha reconegut el primer ministre Víktor Txernomirdin en un discurs als veterans: "Minimitzar el paper de Stalin en la victòria seria injust i deshonest", ha dit Txernomirdin. I per això el govern rus que presideix Txernomirdin ha fet editar un segell postal amb la imatge del dictador; una autèntica "rehabilitació" històrica. En el segell Stalin apareix al costat de Churchill i de F. D. Roosevelt. El record del president nord-americà, que va morir també ara fa cinquanta anys, abans d'acabar la guerra, planarà també inevitablement sobre Moscou. I qui més el tindrà al cap serà, és clar, el seu successor Bill Clinton.

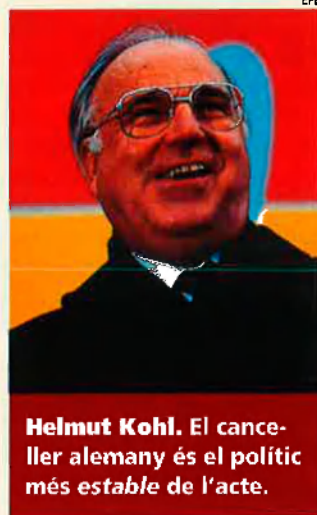
Les últimes derrotes electorals i el setge de la majoria conservadora del Congrés fan que Clinton es refermi cada cop més com un dipositar de les essències rooseveltianes. En plena commemoració de la victòria contra el nazisme Clinton es va rearmant ideològicament i apareix com el "missioner" d'un *New Deal* reactualitzat que ajudarà a allunyar dels Estats Units l'amenaça del retorn al capitalisme salvatge, al darwinisme social i alguns altres gèrmens del feixisme. Un feixisme que a Oklahoma ha ensenyat les urpes com mai no havia fet als Estats Units. El rearmament de Clinton necessita també esvair la inoperància en política exterior i la recuperació de la iniciativa. I el Moscou del 9 de maig podria ser una

Boris Ieltsin. El president rus treu pit davant "l'amenaça exterior".

Bill Clinton. El dirigent nord-americà necessita reprendre la iniciativa.

Helmut Kohl. El canceller alemany és el polític més estable de l'acte.

bona oportunitat. Clinton advertirà a Ieltsin que els Estats Units congelaran la cooperació amb Rússia, si el Kremlin no cancel·la immediatament els seus compromisos d'ajudar l'Iran a construir reactors nuclears. Per Bill Clinton barrar el pas al règim fonamentalista dels aiatol·lah és seguir un camí en el qual Ronald Reagan i George Bush van obtenir èxits incontestables que després es van transformar en vots.

Però la diplomàcia del Borís Ieltsin no posarà contrapartides fàcils. Abans de dir res sobre la cancel·lació de l'acord nuclear amb l'Iran, Moscou ja amenaça d'incomplir el

tractat sobre armes convencionals a Europa i de deixar en paper mullat molts dels compromisos de desarmament nuclear negociats durant l'era Gorbtxov. I és que els esforços de Clinton de combinar fermesa i bones relacions per escalfar la pau freda que va anunciar Ieltsin poden xocar amb una exigència obsessiva de tota la classe política russa: no a l'ampliació de l'OTAN cap a l'est amb la incorporació dels països que havien format el Pacte de Varsòvia. I tot això amanit amb dues advertències: Rússia està disposada a defensar els seus ciutadans més enllà de les seves fronteres (això equival a peveure la possibilitat d'aplicar la doctrina de "sobirania limitada" a les antigues repúbliques soviètiques), i Rússia no acceptarà que es qüestionï la seva integritat. I qui no s'ho acabi de creure que miri Txetxènia.

En la seva paranoia històrica, Rússia se sent amenaçada des de l'est pels xinesos i els japonesos; al sud, pels islàmics centrasitàtics i caucàsians i, a l'oest, pels occidentals europeus, especialment els alemanys. Per això la incorporació de Polònia, Txèquia, Eslovàquia, Hongria, Romania i Bulgària al bloc atlàntic posaria els límits de l'OTAN al llinar de Rússia i la para-

noia s'intensificaria encara més. Contra aquest argument hi ha el dels països ex-comunistes, especialment polonesos, txecs i hongaresos, que no acaben de veure clar que Moscou hagi renunciat a tornar-los a satel·litzar.

El temor és epidèmic: el senten les repúbliques bàltiques que no aniran a Moscou el 9 de maig partint d'un raonament de pes: per a Estònia, Letònia i Lituània l'alliberament no va arribar al 1945, sinó al 1991. I ara, al 1995, se senten amenaçades per la nova versió de la "sobirania limitada".

Tot això podria igualir el final de festa; i un personatge a tenir en

Vol i dol

El realitzador Nikita Mikhàlkov, guanyador de l'Oscar a la millor pel·lícula de parla no anglesa, *Cremat pel sol*, estava tan content que va anar a recollir l'estatueteta amb sa filla de nou anys, Nàdia, a coll-i-be. Que a Rússia hi hagi un Oscar en vigílies del 9 de maig podria tenir una lectura d'homenatge als lluitadors de la "Gran Guerra Pàtria" i, alhora, als represaliats per l'estalinisme, que és, al capdavall, la qüestió central de la pel·lícula. Però resulta que Mikhàlkov és, a més d'un magnífic director cinematogràfic, un intel·lectual rus paradigmàticament contradictori. I al cap de

pocs dies dels somriures de Hollywood el realitzador feia beneir l'estatueteta per un pope, denunciava la barroeria del cinema nord-americà i la "conspiració" yanqui que vol convertir Rússia "en una gran hamburguesa", i recordava finalment la seva amistat amb sectors del nacional-patriotisme alhora que qualificava de "règim d'assassins" els setanta anys de comunisme.

Els fets i les paraules de Nikita Mikhàlkov són representatius del vol-i-dol que viu Rússia. És aquesta necessitat de maleir el passat i d'acostar-se a la presumpta normalitat occidental, per poder suportar el present, intentant de fer-la compatible amb un cert fonamentalisme eslau. Un integrisme que s'expressa tant amb iconografia russa com soviètica, perquè totes dues són imperials. Mikhàlkov somreïa sincerament la nit dels Oscar i també parlava sincerament quan rebutjava tot allò que representen.

Lòbov i la Veritat Suprema. L'episodi de Mikhàlkov és, diguem-ne, venial, comparat amb les conseqüències que podria desencadenar el "cosmopolitisme" d'Oleg Lòbov. Quan aquest home, secretari del Consell de Seguretat i membre actiu de l'anomenada "Màfia de Svèrdlovsk", nucli de poder que configura "l'aparell" de Ieltsin, va conèixer un japonès anomenat Shoko Asahara, va pensar que era davant una gran oportunitat d'atreure intel·ligència nipona a Rússia i de fer dentetes als americans. I així es van fer amics i va donar a Asahara un visat permanent d'entrar i sortir i van començar converses per crear una universitat russo-japonesa. Però les expectatives de Lòbov es van ensorrar quan va assabentar-se que el seu protegit Shoko Asahara era el màxim líder de la secta Veritat Suprema, presumptament responsable de l'atemptat amb gas letal al metro de Tòquio. Més endavant, el diari *Izvestia* denunciava que, efectivament, la secta havia començat a estendre's per Rússia gràcies a la protecció de l'aparell presidencial fins al punt d'instal·lar un dispositiu de comunicacions a Moscou i de muntar una empresa beneficiant-se de les desgravacions fiscals reservades a organitzacions humanitàries. Encara ara el secretari del Consell de Seguretat no ha donat cap explicació d'aquest tèrbol afer.

Un altra qüestió en la qual Rússia va a batzegades és la sida. Finalment, per llei que entrarà en vigor l'agost, els estrangers que hagin de passar més de tres mesos en territori rus hauran d'acreditar que no són seropositius. Si ho fossin, seran expulsats. Els diputats estan convençuts que els russos quadripliquen el risc d'infectar-se quan tenen relacions amb estrangers. En canvi, no s'ocupen gens d'esbrinar si els baixos percentatges oficials de malalts o seropositius són certs o són un simple reflex de la manca de recursos per a seguir la malaltia. Mentrestant, la premsa russa sorprèn amb informacions segons les quals la solució de la sida no vindrà de l'Institut Pasteur de París, ni dels investigadors nord-americans, sinó dels descobriments russos. Així ho va fer saber el dia 8 d'abril *Komsomòlskaia Pravda*. El diari de mes tirada de Rússia anunciava que la bioquímica Tamara Voròbiova havia descobert una medecina "capaç de reconstruir el material genètic de les cèl·lules afectades pel virus de la sida, cosa que dona un cent per cent de possibilitats de guarir-la". El fàrmac, anomenat Viturid i qualificat "d'immunomodulador altament eficaç", seria elaborat a l'Institut de Virologia Ivanovski de l'Acadèmia de Ciències.

Ll. F.

compte en el futur polític de Rússia com el general Aleksandr Lèbed ha estat contundent: l'arribada de l'OTAN a l'est podria desencadenar la tercera guerra mundial.

Feixisme? Quin feixisme? Lèbed, admirador de Pinochet, detractor de Ieltsin i partidari d'un règim autoritari a Rússia, es va convertint en "l'home providencial", capaç de fer convergir tot els sentiments "nacional-patriòtics" que ara es canalitzen a través de l'extrema dreta de Jirinovski i del neostalinisme del Partit Comunista rus. Combatent a l'Afganistan i després defensor de la població russa de Moldàvia, Lèbed acaba d'entrar en política amb un moviment ultranacionalista anomenat Congrés de les Comunitats Russes. I està disposat a guanyar les eleccions presidencials de l'any que ve, però no descarta l'arribada al poder per altres mètodes. Potser per això el règim de Ieltsin l'acaba de destituir del seu càrrec de comandant a Moldàvia i l'ha traslladat a una guarnició de segon ordre a Sibèria. El general es configura, cada cop més, com la "solució" que hi ha en el pensament de molts russos que saben que Pinochet va dirigir l'acumulació de capital de manera ordenada i amb bons resultats. No és cap secret que representants dels grups de pressió econòmics, tant els hereus de la *nomenklatura* industrial com de la màfia financera l'han visitat i estan pendents dels seus moviments.

No hi ha dubte que alguns d'aquests "holdings" del nou capitalisme rus donarien suport a Lèbed i fins i tot estarien disposats a finançar-li la campanya electoral o... el cop d'estat. Però els qui haurien de posar-hi els vots o el suport popular serien els de sempre: els mateixos que el dia 9 de maig cobraran una paga de vint dòlars i s'emocionaran recordant, no pas el final de la Segona Guerra Mundial, sinó el de la "Gran Guerra Pàtria". La guerra "en què tota una generació va donar la vida per derrotar el feixisme" segons les consignes encara vigents.

Per a la immensa majoria de russos, la paraula feixisme va associada a la creu gammada i a la imatge de Hitler, fins al punt que feixistes i alemanys es confonen. Per això en la gran polèmica sobre el perill d'un feixisme rus que viu ara Moscou potser són majoria els qui diuen que el feixisme és un fenomen extern i estrany. Ja ho diuen els líders neocomunistes russos, quan són acusats d'aliar-se amb l'extrema dreta: "Feixisme? No en veiem enlloc. Són patriotes russos, com nosaltres".

Potser els qui veuen més clar on està el perill feixista són els intel·lectuals supervivents d'aquella guerra. Molts, antics veneradors de Stalin, han sabut i han pogut fer una introspecció personal i històrica i arribar a una dolorosa conclusió: "Vam fer la Gran Guerra Pàtria per derrotar el feixisme i el que no sabíem és que el teníem dintre".

Llibert Ferri